

Laadullisen paikka terveys- tutkimuksessa

– LATE:n juhlaseminaarin antia

Millainen asema laadullisella tutkimuksella on terveystutkimuksen kentällä? Kuinka laadullisten terveystutkijoiden verkosto (LATE) on onnistunut tavoitteessaan tehdä laadullista terveystutkimusta tunnetuksi? Millainen historia laadullisella terveystutkimuksella on Suomessa ja mitä tulevaisuudelta on odotettavissa? Näitä kysymyksiä pohdittiin LATE:n 10-vuotis juhlaseminaarissa, joka pidettiin Stakesin tiloissa 13.12.2005. Pyöreitä vuosia täyttäessä oli aika luoda katsaus menneeseen ja pohtia tulevaa. Mukaan oli ilmoittautunut 30 kuulijaa. Puhujiksi oli kutsuttu LATE:n entisten puheenjohtajien lisäksi rahoituspäätöksiä edustava taho.

Laadullisen terveystutkimuksen tutkijaverkoston päätavoitteena on tarjota foorumi, jonka kautta eri tieteenalojen laadullisesta terveystutkimuksesta kiinnostuneet tutkijat voivat olla yhteydessä toisiinsa. LATE toimii sekä informaatiokanavana että erilaisia tilaisuuksia organisoivana ryhmittymänä. LATE-verkoston muodostavat kaikki siihen kuuluvat, eikä sillä ole palkattua henkilökuntaa, joten se toimii täysin vapaaehtoisvoimin.

Verkosto organisoii monitieteellisiä kursseja, seminaareja ja konferensseja yhteistyössä eri yliopisto-

jen, tutkimuslaitosten ja tieteellisten seurojen kanssa eri osapuolten yhteisellä rahoituksella. Verkoston tämän hetkiset noin 300 jäsentä edustavat mm. terveystieteitä (terveystiede, hoitotiede, fysioterapia), sosiaalitieteitä (mm.sosiologia, sosiaalipsykologia, sosiaalipolitiikka), lääketiedettä sekä humanistisia aloja. Monitieteisen lähestymistavan vuoksi seminaarien pääpaino on ollut laadullisen terveystutkimuksen teoreettisissa ja metodologisissa kysymyksissä.

Juhlaseminaarin puheenjohtajana toimi dosentti Ullamaija Sepälä, joka oli lopettelemassa puheenjohtajakauttaan LATE:ssa. Johdannossaan hän kyseli mikä on LATE:n paikka ja tehtävä nyt ja tulevaisuudessa. Tieteellisen jatkokoulutuksen siirryttyä tutkijakouluille tarve LATE:n kaltaiselle toimijalle on muuttunut. LATE:a tarvitaan kuitenkin yhä edelleen jäsentensä edunvalvontaan ja pitämään yllä keskustelua laadullisesta tutkimuksesta.

Kaksi LATE:n perustajajäsentä, ensimmäisenä puheenjohtajana toiminut kollegiumtutkija Marja-Liisa Honkasalo ja kolmantena puheenjohtajana toiminut akatemiattutkija Lea Henriksson, pitivät yhdessä dialogisen katsauksen LATE:n perustamistunnelmiin. Terveystutkimuksen paradigma oli 90-luvun alussa ahdas ja omaa paikkaa ei tuntunut löytyvän terveystutkimuksen kentältä. Syntyi halu luoda yhteisö, joka mahdollistaisi toisin kysymisen ja tyydyttäisi sosiaalitieteiden nälän. Honkasalo kuvasikin LATE:n alkuaikojia toisin tekemisen liikkeeksi. Tämän toiminnan mahdollisti toisenlainen historiallinen aika yliopistolla. Tuolloin oli vielä aikaa ja lupa keskusteluun, yhdessä

tekemiseen ja toisin kysymiseen.

Henriksson kuvasi alkuaikojen LATE:a termeillä minimaalinen rahoitus, monipuolinen yhteistyö ja metodisuus. Verkoston toiminta alkoi heti ensimmäisenä vuonna vilkkaasti kahdella valtakunnallisella jatkokoulutuskurssilla. Alkuaikojen toimintamuotoina olivat saman alan tutkijoita yhteen kokoavat työpajat, Sosiaalilääketieteellisen aikakauslehden laadullisen tutkimuksen teemanumerot ja osallistuminen alan konferensseihin. Toiminta oli monipuolista ja aktiivista jatkokoulutuspäivineen, julkaisutoimintoineen ja opettajatapaamisineen. Kun Suomen Akatemia vielä rahoitti verkostoa, oli sen toiminta myös taloudellisesti turvattua.

Honkasalon ja Henrikssonin kertoman valossa LATE:a voitaisiinkin kuvata aikansa kansalaisliikkeeksi, joka perustettiin nimenomaan aktiivisten ihmisten ansioista, eikä esimerkiksi tiedepoliittisista tai instituutiosta lähtöisin olevista tavoitteista. Motivaationa oli halu luoda yhdessä uutta. Haluttiin tuoda esiin, että terveys, sairaus ja hoitaminen voidaan nähdä myös kulttuurisina kysymyksinä.

Apulaisprofessori Johanna Ruusuvooren tultua puheenjohtajaksi vuonna 2001 valtakunnallinen tutkijakoulujärjestelmä kehittyi niin, että tutkijaverkostoja ei enää rahoitettu. LATE oli siis uusien haasteiden edessä. LATE:ssa on kuitenkin onnistuttu jatkamaan aktiivista toimintaa rahoituksen vähäisyydestä huolimatta ja järjestämään kansallisia ja kansainvälisiä seminaareja. Vaikka institutionaaliset puitteet ja rahoitus puuttuvatkin, näki Ruusuvuori LATE:lla olevan edelleen paikkansa samanhenkisten tutkijoiden yhteen kokoamisessa.

Sosiologian professori, järjestyksessä verkoston toinen puheenjohtaja, Anssi Peräkylä, kertoi edustamansa keskusteluanalyttisen menetelmän kohtaloista terveystutkimuksessa. Hän aloitti menetelmän synnystä, sen tulosta terveystutkimukseen ja rantautumisesta Suomeen. Keskusteluanalyysistä on tullut yksi laadullisen terveystutkimuksen ”perusmenetelmistä”, jota myös rahoitetaan. Keskusteluanalyysiä on käytetty lääkäri-potilas – interaktion ja ryhmä- ja yksilöterapian kuvauksissa, tutkittaessa vaihtoehtomedisiinää, moniammatillisia kokouksia, perinnöllisyysneuvontaa ja psykoterapian tuloksellisuutta.

Vaikka Peräkylä näkeekin uusien vuorovaikutustilanteiden kuvaamisen mielekkäänä myös tulevaisuudessa, hänen mukaansa pelkkä asioi-

den kuvaaminen ei riitä, vaan tarvitaan myös arvottavaa otetta. Jatkossa kaivattaisiin vuorovaikutusammattien ja -tutkijoiden syvempää kohtaamista ja uusia hedelmällisiä lähestymistapoja. Esimerkkinä tällaisesta voisi olla keskusteluanalyysin ja sairauden kokemisen tutkimuksen kohtaaminen.

Seminaarin viimeisenä puhujana oli ylijohtaja Matti Heikkilä, jota oli pyydetty Suomen Akatemian kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnan jäsenen ominaisuudessa tuomaan keskusteluun rahoittajan näkökulmaa. Hän kertoi Akatemian uusista hakutavoista ja -ajoista ja rahoituspäätökseen vaikuttavista tekijöistä.

Seminaarin loppukeskustelussa mietittiin laadullisen terveystutkimuksen ja tutkijaverkoston tulevai-

suutta. Laadullisen terveystutkimuksen nähtiin edelleen olevan lapsipuolen asemassa terveystutkimuksen rahoituksessa, joten tehtävää LATE:lla uuden puheenjohtajan akatemiatutkija Sirpa Wreden johdolla riittää. Keskustelussa kaivattiin myös hyvän laadullisen terveystutkimuksen kriteereitä. Itsekritiikki kohdistui laadullisten tutkimustulosten hyödynnettävyyteen ja hyväksikäyttöön päätöksenteossa. Herää kysymys, voisiko LATE:n uuden vuosituhannen tehtävänä ollaakin yhteisöllisyyden tarjoamisen lisäksi yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja vakuuttaminen?

LATE:n www-sivut ovat osoitteessa www.valt.helsinki.fi/blogs/late

RIIKKA LÄMSÄ

ULLAMAIIJA SEPPÄLÄ